

Ο «ΒΑΣΙΔΙΚΟΣ ΝΟΜΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ»

ΕΙΣ ΝΟΜΟΚΑΝΟΝΑΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΧΡΟΝΩΝ*

Εἰς Νομοκάνονας τῶν μετὰ τὴν Ἀλωσιν χρόνων ἀπαντῶμεν συχνά, μετὰξὺ τῶν πηγῶν τῶν : «*βασιλικὸν νόμον λέοντος καὶ κωνσταντίνου*»¹, ἢ ἀπλῶς : «*βασιλικὸν νόμον*»², ἢ, συνηθέστερον : «*λέοντος καὶ κωνσταντίνου βασιλέων*». Πρῶτος ὁ Zachariæ von Lingenthal διεπίστωσε τοῦτο εἰς χειρόγραφα τοῦ «*εἰς κοινὴν φράσιν*» νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ³, ὑπέθεσε δὲ ὅτι ἐπρόκειτο περὶ τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων⁴. Τὴν γνώμην ταύτην ἠκολούθησαν ὁ Mortreuil⁵, ὁ πρεσβύτερος Heimbach⁶, ὁ Α. Σγούτσας⁷, καὶ

* Ἀνεκοινώθη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν τὴν 24/2/1949 διὰ τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ κ. Κωνστ. Τριανταφυλλοπούλου.

¹ Οὕτως εἰς τὸν ὑπότιτλον τοῦ ΤΝ' κεφαλαίου τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ φέρεται : «*εἴτερά περὶ λύσεως γάμου διάφορα, αἵτινα ἀπορήνει ὁ βασιλικὸς νόμος τοῦ λέοντος καὶ τοῦ κωνσταντίνου...*». Ἐπίσης ἐν κεφ. ΚΔ' 1 παραλλαγῆς τοῦ ἰδίου Νομοκάνονος : «*ὁρίζει ὁ βασιλικὸς νόμος λέοντος καὶ κωνσταντίνου*». — Ἀσχετος πρὸς τὸ θέμα τῆς παρουσίας μελέτης εἶναι ἡ ἐν τῇ Ecloga ad Prochiron mutata ἐν τῷ μετὰ τὸ προσοίμιον Πίνακι, μνεία, μετὰξὺ τῶν πηγῶν : «*Νόμου λέοντος καὶ κωνσταντίνου τῶν πιστῶν βασιλέων*». Ἐξέφρασα ἄλλοτε τὴν γνώμην (ἐν Ἑπετ. Ἑτ. Βυζ. Σπουδ. 10 (1933), σ. 47) ὅτι ὑπονοεῖται διὰ τῆς φράσεως ταύτης πιθανώτατα ὁ Πρόχειρος Νόμος, πάντως δὲ οὐχὶ ἡ Ἐκλογὴ τῶν Ἰσαύρων. Σήμερον δὲν εἶμαι πλέον τόσον βέβαιος, ὅτι δὲν ὑπονοεῖται ἡ Ἐκλογή, ἀποτελοῦσα καὶ τὴν βάσιν τοῦ ἐγχειριδίου τούτου. Τὸ ὅτι οἱ Εἰκονομάχοι ἀποκαλοῦνται *πιστοὶ* βασιλεῖς, δὲν πρέπει νὰ μᾶς ξενίσῃ, διότι, ἀσφαλῶς, κατὰ τὸν 15' αἰῶνα οὐδεμία ἀνάμνησις θὰ ὑφίστατο περὶ τῆς ταυτότητος τῶν συντακτῶν τῆς Ἐκλογῆς πρὸς τοὺς εἰκονομάχους.

² Οὕτως ἐν τῷ κεμένῳ παραφράσεως, τοῦ ἰδίου Νομοκάνονος, τοῦ 1597 (βλ. Παράρτημα ἐν τέλει) κεφ. ΚΔ' 1, ΡΟΗ' 3, ΡΗΑ' 1, ΣΠ' 2 καὶ ΣΙΕ' 1.

³ Περὶ τῶν δύο μορφῶν τοῦ Νομοκάνονος τούτου, βλ. κυρίως Κ. Δυοβοу-νιό του, Ὁ Νομοκάνων τοῦ Μαγουήλ Μαλαξοῦ (Ἀθῆναι 1916), Δημ. Γκίνη, Ἐπὶ τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, ἐν περ. Ἑλληνικά, 7 (1934), 99 - 103 καὶ τοῦ Ἰδίου, Ἡ «εἰς κοινὴν φράσιν» παράφρασις τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, αὐτόθι 8 (1935), 29 - 47.

⁴ Ὁ Πρόχειρος Νόμος (Heidelberg 1837), σ. XLVIII, σημ. 123. Τοῦ Ἰδίου, Delineatio (Heidelberg 1839), 89. Τοῦ Ἰδίου, Collectio librorum JGR ineditorum (Lipsiæ 1852), σ. 4, σημ. 5.

⁵ Histoire du droit byzantin, I (Paris 1843), σ. 372, σημ. α.

⁶ Ἐν Ersch. - Gruber, Enzyklopädie, τ. 87, σ. 45 καὶ 52.

⁷ Ἐν περ. Θέμις, 7 (1856), 165 σημ.

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ Ἔτος ΙΘ'

14

τελευταῖον ὁ C. Spulber¹. Πολὺ βραδύτερον, μόλις τὸ 1881, ἀνεγνώρισεν ὁ Zachariæ² τὸ ἀβάσιμον τῆς γνώμης του ταύτης, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ εὗρη τὴν πηγὴν τῶν διατάξεων τούτων. Πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν, ἐν σχετικῇ μελέτῃ μου³, ἐξέφρασα τὴν γνώμην, ὅτι αἱ ἐν τῷ Νομοκάνονι τοῦ Μαλαξοῦ διατάξεις αὗται θὰ ἔχουν πηγὴν ἄγνωστον ἰδιωτικὸν ἔγχειριδίον. Ὁ Spulber⁴, ἐπα-
νελθὼν ἐπὶ τοῦ ζητήματος, παρεδέχθη μὲν, ὅτι αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Μαλα-
ξοῦ ἀποκλείεται νὰ ἐλήφθησαν ἐκ τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων, δὲν ἐδέχθη
ὅμως τὴν περὶ ἰδιωτικοῦ ἔγχειριδίου εἰκασίαν μου⁵, φρονῶν, ὅτι ἡ ἀπαντω-
μένη πον διατύπωσης: «*ὁρίζει ὁ βασιλικὸς νόμος λέοντος καὶ κωνσταντίνου*»,
προϋποθέτει τὴν ὕπαρξιν ἐπισήμου νομοθεσίας· ἀντίρρησης αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν
ἀστήρικτος, διότι, ὥς γνωστόν, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀλλὰ καὶ πολὺ
βραδύτερον, ἀκόμη μέχρι τῆς τετάρτης δεκαετηρίδος τοῦ παρελθόντος αἰῶνος,
οἱ περὶ τὸ βυζ. δίκαιον ἀσχολούμενοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ διακρίνουν,
ποῖα ἐκ τῶν νομικῶν ἔγχειριδίων ἦσαν ἐπίσημα νομοθετήματα καὶ ποῖα
ἰδιωτικαὶ ἐπεξεργασίαι, δεδομένου ὅτι καὶ αἱ τελευταῖαι εἶχον τὰς ἐπικεφα-
λίδας καὶ τὰ προοίμια τῶν ἐπισήμων νομοθετημάτων, διότι ἀκριβῶς τοῦτο
ἐπεδίωκον οἱ συντάκται των: νὰ θεωρηθοῦν τὰ συμπιλημάτα των ὡς ἐπί-
σημοι νομοθεσίαι. Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἐπιμένων ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς εἰκασίας
μου, ὅτι πρόκειται περὶ ἰδιωτικοῦ ἔγχειριδίου, καὶ ἐρευνῶν πρὸς τὴν κατεύ-
θυνσιν ταύτην καὶ εἰδικώτερον πρὸς τὰ ἔχοντα ἐπικεφαλίδας φέρουσιν τὰ
ὀνόματα τῶν δύο τούτων αὐτοκρατόρων⁶, εὗρον τὴν λύσιν τοῦ—κατὰ τὸν
Spulber—«προβλήματος»: πρόκειται περὶ τοῦ ΗΥΞΗΜΕΝΟΥ ΠΡΟΧΕΙΡΟΥ

¹ L'Eclogue des Isauriens (Cernautzi 1929), 102 καὶ 132 ἐπ. Ἐκ τῶν δύο
πρὸ ἐμοῦ εἰδικώτερον ἀσχοληθέντων περὶ τὸν Νομοκάνονα τοῦτον, ὁ μὲν Ξ. Σιδε-
ρίδης, ἐν περ. τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Φιλολ. Συλλόγου, 30 (1903), 182-205,
οὐδαμῶς ἀσχολεῖται περὶ τῶν πηγῶν, ὁ δὲ Κ. Δυοβοוניώτης, Ἐνθ' ἀνωτ.
58 ἐπ., ἐλάχιστα γράφει περὶ τῶν πηγῶν, προλογίζων ταῦτα διὰ τῆς φράσεως:
«*περὶ τῶν πηγῶν... δὲν εἶναι ἀιάνκη νὰ γίνῃ μακρὸς λόγος*» καὶ δὲν ἀσχολεῖται εἰδικῶς
περὶ τοῦ ζητήματος.

² Die Handbücher d. geistl. Rechts (St. Petersburg 1881), σ. 5.

³ Ζητήματα τινὰ ἐκ τῆς Ἐκλογῆς τῶν Ἰσαύρων, ἐν Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπουδ. 10
(1933) 44 ἐπ.

⁴ Indreptarea Legei, le code valaque de 1652, I (Bucuresti 1938) σ. XXIX,
σημ. 1.

⁵ Καθὼς ἀντελήφθη ὁ Spulber, ὅτι ἐν τῇ ἀνωτέρῳ μελέτῃ μου (Ζητήματα
τινὰ, 45) ἰσχυρίσθην κατ' ἀρχάς μὲν, ὅτι ἡ ἄγνωστος πηγὴ τοῦ Μαλαξοῦ, εἶναι
ἰδιωτικὸν τι ἔγχειριδίον, κατόπιν δέ, ὅτι πηγὴ εἶναι νεαραὶ τῶν αὐτοκρατόρων, ἐν ᾧ
ἰσχυρίσθην μόνον τὸ πρῶτον.

⁶ Τοιαῦτα εἶναι: α) ἡ Ἡὑξημένη Ἐκλογή, β) κώδικες τινες τῆς Ecloga ad
Prochiron mutata καὶ γ) ὁ Ἡὑξημένος Πρόχειρος.

(Prochiron auctum), ὥς ἀπεκλήθη ὑπὸ τοῦ Zachariae¹ ἰδιωτικὸν ἐγχειρίδιον τοῦ τέλους τοῦ ιγ' ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ ιδ' αἰῶνος, καταρτισθὲν ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Προχείρου Νόμου, μετὰ προσθηκῶν ἐκ τῆς Ἑκλογῆς τῶν Ἰσαύρων, τῆς Ἐπαγωγῆς, τῆς Ἐπιτομῆς τῶν Νόμων, τῆς Συνόψεως τῶν Βασιλικῶν, τῆς Ἑρμηνείας τοῦ Βασιλεῦς, τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Φωτίου, τοῦ Πονήματος Μιχαὴλ τοῦ Ἀταλαιάτου καὶ αὐτοκρατορικῶν Νεαρῶν. Ὁ Μαλαξὸς ἀσφαλῶς ἠπατήθη νομίζων ὅτι ἀντλεῖ ἐξ ἐπισήμου νομοθεσίας «Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου»², τοὺς ὁποίους ἀκριβῶς ἢ ἐπικεφαλὴς τοῦ Ὡξημένου Προχείρου ἀναφέρει ὡς συντάκτας του.

Σημειωτέον, ὅτι, πρὸς διαπίστωσιν τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἠντλησεν ὁ Μαλαξὸς, δὲν εἶναι ἀσφαλὴς ἡ προσφυγὴ εἰς παραφράσεις τοῦ Νομοκάνονος του, διότι ἡ εἰς τὴν ἀπλουστεράν γλῶσσαν μετὰ πλατειασμῶν διατύπωσις καὶ αἱ συμπληρώσεις ἢ καὶ τροποποιήσεις³ τῶν παραφράσεων, δὲν ἐπιτρέπουν πάντοτε εὐχερῶς τὴν ἀνίχνευσιν τῶν πηγῶν. Ἐκτὸς τούτου, αἱ παραφράσεις αὗται, περιέχουσιν ὀλιγώτερα ἢ περισσότερα κεφάλαια τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Νομοκάνονος⁴, δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν τῆς ἐκτάσεως τῆς χρησιμοποίησεως τοῦ Ὡξημένου Προχείρου, ὡς πηγῆς τοῦ Νομοκάνονος τούτου. Οὕτως, ἐν ᾧ ὁ Zachariae ἐμέτρησεν 26, ὁ δὲ Spulber 33 ἐδάφια «λέοντος καὶ κωνσταντίνου βασιλέων» εἰς τὰς ὑπ' ὅψιν των παραφράσεις τοῦ Μαλαξοῦ, διεπίστωσα ὅτι ἡ ἀρχικὴ μορφή τούτου (1561) δὲν περιέχει

¹ Ἐκδοθὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐν τόμῳ VI (1870) τοῦ JGR, ἀναδημοσιευθὲν δὲ ὑπὸ Ἰω. καὶ Παν. Ζέπου ἐν τῷ 7ῳ τόμῳ τοῦ JGR αὐτῶν (1931). Πρβλ. Zachariae, Ὁ Πρῶτος Νόμος, σ. CLV-CLXXXV, ἰδίως σ. CLXXXII σημ. 89, ὅπου συμπεραίνει οὗτος, ὅτι τοῦ Ὡξημένου Προχείρου ἐγένετο χρῆσις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Εἰς τὸν Zachariae ἦσαν γνωστὰ 12 χειρόγραφα τοῦ Ὡξημένου Προχείρου, ἐκ Βιβλιοθηκῶν τῆς Δύσεως, ἀλλὰ προελεύσεως τῆς Βυζαντινῆς Ἀνατολῆς, γραφέντα ἀπὸ τοῦ 14ου μέχρι τοῦ 16ου αἰῶνος.

² Ἐν κεφ. ΦΚΓ' τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Νομοκάνονος του, περὶ τῶν πηγῶν, ἐξ ὧν ἠντλησεν, ἀναφέρει ἀορίστως: «...εἰς τὰς νεαράς τῶν βασιλέων ἔχομεν ἐκάστου τὸ ὄνομα τίνος ἐστίν».

³ Ὡς ἀπέδειξα ἐν τῇ μελέτῃ μου: Ὁ Νομοκάνων τοῦ Μαλαξοῦ ὡς πηγὴ δικαίου τοῦ μετὰ τὴν ἄλυσιν Ἑλληνισμοῦ, ἐν Πρακτικαῖς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν 13 (1938) σ. 396-401, τινὲς τῶν παραλλαγῶν τούτων μετέβαλον τοὺς ὁρισμοὺς τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Νομοκάνονος, προσαρμόσασαι τὰς διατάξεις πρὸς τὸ ἐθιμικὸν δίκαιον.

⁴ Ταῦτα ποικίλλουν ἀπὸ 90 μέχρι 993. Πρβλ. Δ. Γκίνη, ἐν π. Ἑλληνικά, 8 (1935) 29 ἐπ., ἰδίως 44 ἐπ.

⁵ Die Handbücher d. geistl. Rechts, σ. 5.

⁶ Φαίνεται ὅτι τὸ α' μέρος τῆς Indreptarea Legei δὲν περιέχει ὁλόκληρον τὸν Νομοκάνονα τοῦ Μαλαξοῦ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1400 κώδικος, ὡς βεβαίως ὁ Spulber (ἐνθ' ἄνωτ. σ. XXI), διότι, ἐν ᾧ οὗτος εὐρίσκει ἐν τῇ Indreptarea Legei 33 ἐδάφια «Λέοντος κλπ.» ἐν τῷ ὑπ' ἀριθ. 1400 κώδικι ἐγὼ ἀνεῦρον 73 τοιαῦτα ἐδάφια.

ὀλιγώτερα τῶν 357 ἐδαφίων¹. Ἡ ἀντιγραφή τοῦ κειμένου τῶν ἐδαφίων τούτων ἐκ τοῦ Ὑψημένου Προχείρου εἶναι συνήθως κατὰ λέξιν πιστή· ἐνίοτε ὑπάρχουν ἐλάχιστοι λεκτικοὶ διαφοραί, πάντως οὐχὶ περισσότεροι τῶν ὑπαρχουσῶν εἰς τὰ διάφορα χειρόγραφα τοῦ Ὑψημένου Προχείρου μεταξύ των, ἐλάχιστα δὲ τῶν ἐδαφίων τούτων παρουσιάζουν μεγαλυτέρας διαφοράς. Ἐκ τῶν 357 ἐδαφίων τούτων, δὲν κατώρθωσα νὰ εὑρω εἰς τὸν Ὑψημένον Πρόχειρον τὰ ἀντίστοιχα 8 μόνον ἐδαφίων. Τινὰ ἐκ τούτων πιθανὸν νὰ διέφυγον τὴν ἔρευνάν μου, ἄλλων, ἰδίως ὅταν πρόκειται περὶ κατὰ σειράν ἐδαφίων², ἢ μὴ ἀνεύρεσις ἴσως ὀφείλεται εἰς παραλείπιν τοῦ Μαλαξοῦ, ἢ τῶν ἀντιγραφῶν τοῦ Νομοκάνονος του³, νὰ σημειώσουν, ὅτι τὰ ἐδάφια ταῦτα ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλης πηγῆς, λάθος εὐκόλον νὰ συμβῇ, διότι ἐν τῷ Νομοκάνονι δὲν ἐπαναλαμβάνεται ἐν τῇ ὥσ' ἐρυθροῦ χρώματος εἰς ἕκαστον ἐδάφιον ἡ πηγὴ, ἀλλὰ μόνον ὁσάκις μεταβάλλεται αὕτη.

Εἰς τὸν κατωτέρω πίνακα παραθέτω τὰ παράλληλα ἐδάφια μεταξύ Νομοκάνονος Μαλαξοῦ (ἀρχικῆς μορφῆς) καὶ Ὑψημένου Προχείρου. Σημειωτέον, ὅτι αἱ διατάξεις αὗται τοῦ Ὑψημένου Προχείρου ἔχουν διαφόρους προελεύσεις, ὥς δύναται εὐχερῶς νὰ διαπιστωθῇ· συνεπῶς αποκλείεται ἡ ὑποψία, μήπως ὁ Μαλαξὸς ἐχρησιμοποίησεν ἄλλην πηγὴν, ὑποψία ἡ ὁποία θὰ ἦτο βάσιμος, μόνον ἐὰν συνέπιπτε νὰ ἔχουν πάντα τὰ ἐδάφια ταῦτα τοῦ Ὑψημένου Προχείρου τὴν ἰδίαν πηγὴν. Δεδομένου ὅτι ὁ Νομοκάνων ἔχει ἡριθμημένα μόνον τὰ κεφάλαια, οὐχὶ δὲ καὶ τὰ ἐδάφια, ἡ ἀρίθμησης τῶν τελευταίων ἐγένετο ὑπ' ἐμοῦ, διὰ τὴν εὐκολίαν τῶν συσχετισμῶν.

<i>Μαλαξὸς</i>	<i>Ὑψ. Πρόχ.</i>	<i>Μαλαξὸς</i>	<i>Ὑψ. Πρόχ.</i>
ΞΣ' 1-6	27. 2-7	21	41
7	9	22-23	49-50
8	13	24	60
9-10	15-16	25-26	63-64
11	203, 201	27	75
12	22	28	78
13	25	29-30	79-80
14-17	29-32	31	84
18-20	37-39	32	95

¹ Ἐκ τῶν τριῶν γνωστῶν χειρογράφων τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τοῦ Νομοκάνονος, χρησιμοποιοῦ ἀντίγραφον τοῦ ὑπ' ἀριθ. 287 κώδικος τῆς Μονῆς Ἰβήρων.

² Κεφ., ΤΕΒ' 16-17, ΤΟ' 4-5, ΥΔ' 14-15.

³ Εἰς τὸν κώδικα τῆς ἀρχικῆς μορφῆς τὸν ἀνήκοντα εἰς τὸν κ. Π. Ἀγγελετόπουλον, ἐν κεφ. ΤΟ' 6 ἀναγράφεται ἐν τῇ ὥσ' ἡ πηγὴ: Λέοντος κλπ., ἥτις θὰ ἦτο περιττή, ἀφοῦ ὑπῆρχεν ἤδη ἐν ΤΟ' 1' τοῦτο σημαίνει ὅτι τινὰ τῶν ἐν τῷ μεταξύ ἐδαφίων (2-5) δὲν ἦσαν Λέοντος κλπ., ἀλλὰ παρελείφθη ἡ μνηεὶα τῆς ἄλλης πηγῆς.

Μαλαξὸς	Ἡδξ. Πρόχ.	Μαλαξὸς	Ἡδξ. Πρόχ.
33	97	ΤΙΓ' 7	7. 37
34	99	8	36
35-39	102-106	9-12	39-42
40	119	13	47
41	122	14	54
42	126	ΤΙΖ' 1-2	67-68
43-44	131-132	ΤΙΗ' 1	36
45	154	ΤΚ' 1-8	16-23
46	153	ΤΚΒ' 3	7. 12
47-49	155-157	ΤΚΕ' 9-10	4. 58
50-51	191-192	ΤΚΖ' 1-2	56-57
52	187	ΤΚΗ' 3	9. 1
53	204	ΤΛ' 5	10. 12
54	56	ΤΛΑ' 1-2	11. 20-21
ΡΕΖ' 1	12. 15	ΤΛΒ' 5-6	9. 6-7
ΣΒ' 1	28. 43	ΤΛΓ' 1-2	8. 131-132
ΣΔ' 1-4	1. 28-31	ΤΛΖ' 1-7	10. 22-27
ΣΠΑ' 2	34	ΤΛΗ' 1-2	19-20
ΣΠΓ' 3-7	2. 7-9	ΤΛΘ' 10	18
ΣΠΕ' 4	3. 2	11	17
ΣΠΣ' 1-2	3-4	12-13	15-16
3	13	ΤΜ' 1-13	31-43
4	5	ΤΜΓ' 19-24	11. 14-19
5	7	25	13. 9
6-7	12-13	26-28	13-15
8-9	9-10	ΤΜΔ' 1-4	1-4
ΤΘ' 3	4. 10	5	7
4	9	6-11	16-21
5-6	12-13	ΤΜΕ' 3	14. 1
ΤΙ' 1	7. 60	ΤΜΖ' 1	6. 8
2	4. 4	2-4	5-7
3-4	25-26	ΤΜΘ' 3	7. 27
5-6	40-41	4	28
ΤΙΑ' 1	37	5	27
2	45	ΤΝ' 13	12. 10
ΤΙΒ' 1	7. 25	15	24
2-4	31-3	18	31
ΤΙΕ' 1-2	5. 1-2	21	52
3	5	ΤΝΖ' 9	39. 119

Μαλαξός	Ηύξ.	Πρόχ.	Μαλαξός	Ηύξ.	Πρόχ.
10	124		8	9	
11	142		9-10	10-11	
15	12.	34	11-13	13-15	
ΤΕΒ' 1	27.	252	ΤΟΣ' 1	27.	284
2-3	254-255		ΤΟΘ' 3-5	30.	1-3
4	266		6-7	5-6	
5-6	279-280		8-9	16-17	
7	253		10	20	
8	256		11-14	28-31	
9-14	264-269		15-17	34-36	
15	285		18	39	
16-17	;		19	51	
18	17.	9	20	56	
23	27.	289	21	62	
ΤΕΓ' 1	282		22	67	
ΤΕΔ' 13-14	22.	19-20	23	75	
15-16	22-23		24	80	
17	27		25-26	92-93	
18	29		ΤΠΓ' 1-4	7.	61-64
19	40		ΤΠΖ' 1	32.	1
20	29		2-4	4-6	
21	35		5-7	14-16	
ΤΕΣ' 2	25		8	19	
ΤΕΖ' 1-12	23.	1-12	9	;	
ΤΕΗ' 1-6	25.	1-6	ΤηΓ' 1-2	33.	15-16
7-12	35-40		ΤηΔ' 1-8		17-24
ΤΕΘ' 14-17	35.	9-12	9-18		26-35
18	17		Της' 7-8	19.	9-10
19	20		9	18	
20-23	26-29		10-11	21-22	
24-25	39-40		12	31	
26-27	42-43		ΥΑ' 13	17.	64
ΤΟ' 1	36.	24	14	70	
2	;		15	81	
3	36.	15	ΥΒ' 1	60	
4-5	;		ΥΔ' 1-5	15.	1-5
6	παράτ. β'	2	6	παρ. κβ'	5, καὶ
ΤΟΕ' 5-6	29.	1-4	15.	6	
7	7		7	39.	94

Μαλαξὸς	Ηὺξ. Πρόχ.	Μαλαξὸς	Ηὺξ. Πρόχ.
8	15. 39	13	21. 22
9	;	14-15	;
10	31. 20	YZ' 18	40. 101
11	26, 42	YKZ' 1	18. 12
12	15. 19		

Δεδομένου ὅτι ὁ Νομοκάνων τοῦ Μαλαξοῦ εἶναι εἰσέτι ἀνέκδοτος, κρίνω εὐλόγον νὰ παραθέσω ἐνταῦθα τὸ κείμενον τῶν 8 ἐδαφίων, τῶν ὁποίων δὲν ἠδυνήθηεν νὰ εὔρω τὰ παρόλληλα ἐν τῷ Ηὺξημένῳ Προχείρῳ. Τὰ δύο ἐκ τούτων παραθέτω ὁλόκληρα· τῶν λοιπῶν 6, δεδομένου ὅτι εὐρίσκονται παρ' Ἀρμενοπούλῳ, χάριν συντομίας, παραπέμπω εἰς τὴν Ἑξάβιβλον:

- 1) ΤΕΒ' 16. Ὁρκος οὐκ ἐπιφέρεται... Ἀρμ. 1.7.12.
- 2) ΤΕΒ' 17. Ἐπὶ καὶ μὴ παρόντων... » 1.8.11.
- 3) ΤΟ' 2. Ὁ ἐξ ἀναζητήσεως... » 5.12.2.
- 4) ΤΟ' 4. Καὶ ζῶντος τοῦ ἀνδρός... » 5.12.4.
- 5) ΤΟ' 5. Κωφὸς καὶ ἄλαλος... » 5.12.5.
- 6) ΥΔ' 9. Ἐὰν ὁ τῶν δημοσίων ἀπαιτητῆς κατὰ κέλευσιν τοῦ ἀρχοντος πωλήσῃ τὸν ἀγρὸν τοῦ ἀγνωμονοῦντος ἐν τοῖς δημοσίοις, οὐκ ἀνατρέπεται ἡ πρᾶσις· ἐὰν δὲ χωρὶς κελεύσεως τοῦ ἀρχοντος γένηται ἢ κατὰ δόλον, ἢ δίχα δικαίου τιμήματος, ἀνατρέπεσθαι.
- 7) ΥΔ' 14. Τὰ χωρὶς δόλον σύμφωνα καὶ τοῖς νόμοις μὴ ἐναντιούμενα, ἔρρωται. (=Σύνοψις Βασιλικῶν. Σ. 8.7.)
- 8) ΥΔ' 15. Ὁ ἀγορασθεὶς αἰχμάλωτος... Ἀρμ. 1.18.37.

Ἐφ' ὅσον ὁ Μαλαξὸς ἐχρησιμοποίησε τὸν Ηὺξημένον Πρόχειρον κατὰ τὴν σύνταξιν τοῦ Νομοκάνονός του, εἶναι φυσικὸν εἰς τὰς διαφόρους παραφράσεις τούτου νὰ συμπεριελήφθησαν αἱ διατάξεις αὗται, ἢ τινες ἐκ τούτων, ἔστω τροποποιημέναι· βεβαίως δὲν εἶναι δυνατόν νὰ παρακολουθήσωμεν τὴν τύχην τῶν διατάξεων τούτων εἰς τὰς διαφόρους παραλλαγὰς τοῦ Νομοκάνονος· θὰ ἐκλέξωμεν ἐκ τούτων μίαν, τὴν περιεχομένην εἰς τὸν ὑπ' ἀριθ. 1400 κώδικα τῆς Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ἣτις παραλλαγή, μάλιστα, ὥς ἀνεκάλυψεν ὁ Spulber¹, ἐλήφθη ὡς βάσις κατὰ τὴν σύνταξιν τῆς βλαχικῆς *Indreptarea Legei* τοῦ 1652. Ἐν αὐτῇ εὐρίσκονται 73 ἐδάφια² μὲ τὴν μνεῖαν: «λέοντος καὶ κωνσταντίνου βασιλέων». Ἐπειδὴ ἡ παράφρασις

¹ *Indreptarea Legei*, σ. XXI.

² Πρβλ. ἀνωτέρω σ. 211, σημ. 6.

αὕτη εἶναι ἀνέκδοτος¹, παραθέτω ἐν Παραρτήματι τὸ κείμενον τῶν ἐδαφίων τούτων, μετὰ παραπομπῆς εἰς τὰ ἀντίστοιχα ἐδάφια τοῦ Ὑψημένου Προχείρου. Ἐκ τῶν 73 τούτων ἐδαφίων, μόνον τῶν 7 δὲν κατώρθωσα ν^ο ἀνιχνεύσω τὴν πηγὴν ἐν τῷ Ὑψημένῳ Προχείρῳ.

Δεδομένης τῆς σχέσεως μεταξὺ ἀρχικῆς μορφῆς καὶ παραφράσεως τοῦ Νομοκάνονος, θ' ἀνέμενέ τις ὅτι τὰ 73 ταῦτα ἐδάφια τῆς παραφράσεως εἶναι ἀπαραιτήτως μεταξὺ τῶν 357 τοιούτων τῆς ἀρχικῆς μορφῆς· ἐν τούτοις 30 ἐκ τῶν 73 τούτων² περιέχονται μὲν εἰς τὴν κοινὴν πηγὴν: τὸν Ὑψημένον Πρόχειρον, δὲν ὑπάρχουν ὅμως ἐν τῇ ἀρχικῇ μορφῇ τοῦ Νομοκάνονος, ἐξ οὗ θὰ ἔπρεπε νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ συντάκτης τῆς παραλλαγῆς ταύτης προσέτρεξεν ἐκ νέου εἰς τὸν Ὑψημένον Πρόχειρον, ὑπόθεσις ἥκιστα πιθανή.

Παρομοίας φύσεως ἀπορίας γεννᾷ ὁ παραλληλισμὸς μεταξὺ τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Κώδικος 1400 καὶ τῶν ὑπὸ τοῦ Λ. Σγούτα³ δημοσιευθέντων μεγάλων ἀποσπασμάτων ἑτέρου νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, «εἰς κοινὴν φράσιν» ἐπίσης, ὅπου ὑπάρχουν 31 ἐδάφια «*Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου Βασιλέων*». Ἐκ τούτων τὰ 24 ὑπάρχουν καὶ εἰς τὸν Νομοκάνονα τοῦ κώδικος 1400, τὰ ἐξῆς:

Σγούτα	κώδ. 1400	Σγούτα	κώδ. 1400
ΡΜΓ' 2	ΡΝΓ' 2	ΡῡΘ' 1	ΣΙΓ' 1
ΡΞΑ' 1	ΡΟΛ' 1	ΣΑ' 1	ΣΙΕ' 1
» 3	ΡΟΗ' 3	ΣΗ' 2	ΣΚΒ' 2
ΡΞΘ' 1	ΡΠΓ' 1	ΣΘ' 1	ΣΚΓ' 1
ΡΟ' 1-2	ΡΠΔ' 1	ΣΙΓ' 2	ΣΚΖ' 2
ΡΟΔ' 1	ΡΠΗ' 1	ΣΙΖ' 7	ΣΛΒ' 6
» 3	» 1	ΣΙΗ' 1	ΣΛΓ' 1
ΡΠΕ' 4	ΡῡΘ' 4	» 4	» 4
ΡΠΘ' 1	ΣΓ' 1	ΣΚΓ' 1	ΣΛΘ' 1
ΡῡΔ' 1	ΣΗ' 1	» 6	» 6
ΡῡΗ' 3	ΣΙΒ' 3	ΣΚΖ' 1	ΣΜΓ' 1
» 6	» 6		

Τὰ υπόλοιπα ἑπτὰ δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κώδικα 1400· τὰ ἐξῆς: ΡΜΒ' 3, ΡΞΔ' 2, ΡῡΔ' 3, ΡῡΕ' 2, ΡῡΖ' 3, ΣΒ' 5 καὶ ΣΙΖ' 9.

¹ Δὲν πιστεύω νὰ ἐπρόλαβεν ὁ Spulber, πρὸ τοῦ θανάτου του, νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐκδοσὶν ταύτην, ἣν εἶχεν ὑποσχεθῇ πρὸ δεκαετίας. Πρβλ. σ. 210, σημ. 4.

² Ἰδού ταῦτα: ΚΔ' 6-9, 12-19, ΛΕ' 6, ΟΖ' 6, ΡΙΑ' 2, 3, ΡΟΗ' 4-8, ΣΠ' 2, ΣΚΒ' 2, ΣΚΓ' 1, ΣΚΖ' 2-7, ΣΚΠ' 2, ΣΛΑ' 10, ΣΛΒ' 8, 9, ΣΛΓ' 4 καὶ ΣΛΘ' 6.

³ Ἐν π. Θέμις 7 (1856) σ. 165-232.

Ἀντιθέτως ὑπάρχουν ἄλλα 11 ἐδάφια παρὰ Σγούτα, ἄνευ μνείας πηγῆς, εὐρισκόμενα εἰς τὸν κώδικα 1400, ὡς Λέοντος κλπ., τὰ ἑξῆς :

Σγ. ΡΞΔ' 3-8=ΡΟΗ' 3-8, ΡῤΗ' 7=ΣΙΒ' 7, ΡῤΘ' 2=ΣΙΓ' 2, ΣΙΓ' 3=ΣΚΖ' 3, ΣΙΤ' 10=ΣΛΑ' 10, ΣΙΖ' 10,=ΣΛΒ' 10 καὶ ΣΚΓ' 2, =ΣΛΘ' 2.

Τέλος, ὑπάρχουν παρὰ Σγούτα τέσσαρα ἐδάφια, μνημονεύοντα ρητῶς ἄλλας πηγάς, εἰς δὲ τὸν κώδικα 1400 ὡς «Λέοντος κλπ.», τὰ ἑξῆς :

- 1) ΡΠΘ' 4 Νικηφόρου Κ/πόλεως=κώδιξ 1400: ΣΓ' 2=Ηῤῥ. Πρόχ. ;
- 2) ΡΞΔ' 5 Ματθαίου = » » ΡΟΗ' 5= » » 12.20
- 3) ΣΙΖ' 8 Νεαρὰ Λέοντος Σοφοῦ= » » ΣΛΒ' 8= » » 22.30
- 4) ΣΙΖ' 9 Ἀρμενοπούλου = » » ΣΛΒ' 9= » » 22.7

Ἄλλοι Νομοκάνων περιέχων διατάξεις «λέοντος καὶ κωνσταντίνου βασιλέων» εἶναι ἡ ἀνέκδοτος καὶ εἰς τὴν δημόδῃ τῆς ἐποχῆς γλῶσσαν συντεταγμένη ΒΑΚΤΗΡΙΑ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ, τοῦ ἀρχιμανδρίτου καὶ «ἐπιτρόπου Ἰωαννίνων» Ἰακώβου (1645)¹, τῆς ὁποίας μοναχός τις, «ἐπὶ Λέσβου», Νεοφύτος, ἐξεπώνησε (1703-1704) παραλλαγὴν τινα, ἐπίσης ἀνέκδοτον². Ἐν τῇ Βακτηρίᾳ εὐρίσκονται ἑνδεκα ἐδάφια σημειούμενα «Λέοντος κλπ.» εἰλημμένα καὶ ταῦτα ἐκ τοῦ Ἠῤῥημένου Προχείρου. Ἐν τῇ παραλλαγῇ τοῦ Νεοφύτου παραλείπεται ἐν τῶν ἐδαφίων τούτων (τὸ Σ. ιγ'). Παραθέτω τὰ κείμενα ταῦτα, ὡς ἀνέκδοτα, ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 30 κώδικος τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Μετοχίου τοῦ Παναγίου Τάφου, ἐν ὑποσημείωσει δὲ τὰς παραλλαγὰς τοῦ Νεοφύτου (=N) ἐκ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1373 κώδικος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, ὡς καὶ τὰ ἀντίστοιχα χωρία ἐκ τοῦ Ἠῤῥημένου Προχείρου. Σημειωτέον, ὅτι ὁ Ἰακώβος τοῦλάχιστον τὰ ἑννέα ἐκ τῶν ἑνδεκα τούτων

¹ Αὕτη, οὐδεμιᾶς τυχοῦσα μέχρι τοῦδε ἐρεῦνης, εὐρίσκεται, ἐφ' ὅσον γνωρίζω, εἰς τοὺς κώδικας: Μονῆς Σινᾶ 1122, Μετοχίου Παν. Τάφου ἐν Κωνσταντινουπόλει, 30, Μονῆς Σουρμελά 6, Μονῆς Λοχειαρίου 286, Θεολ. Σχολῆς Χάλκης 78, Μονῆς Μ. Σπηλαίου 157, Μονῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ ἐν Σκιάθῳ 6 καὶ Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας 800. Κατ' ἀνακοίνωσιν τοῦ S. Gr. Berchet ἐν τῷ Γ' Διεθνείῳ Βυζ. Συνεδρίῳ Ἀθηνῶν, εὐρίσκονται ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τῆς Ρουμανικῆς Ἀκαδημίας δύο κώδικες (1271 καὶ 1468) περιέχοντες μετάφρασιν τῆς Βακτηρίας εἰς τὴν ρουμανικὴν. "Ora IIIe Congrès Intern. des études byzantines, Athènes, 1930. Compte - rendu par An. Orlandos, Athènes 1932, σ. 182.

² Αὕτη εὐρίσκεται ἐν τῷ κώδικι 1373 τῆς Ἐθν. Βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος. Τοὺς προλόγους καὶ τὸν πίνακα περιεχομένων ἐδημοσίευσεν ὁ Ἀ ν τ. Μ ο μ φ ε ρ ε ἄ - τ ο ς, ἐν Δελτίῳ Ἱστορ. καὶ Ἐθνολ. Ἑταιρίας τῆς Ἑλλάδος 3 (1889), 129-218. Σημειωτέον, ὅτι οἱ πρόλογοι οὗτοι εὐρίσκονται καὶ εἰς τὴν ἀρχικὴν μορφήν τῆς Βακτηρίας, περὶ ἧς πρῶτος ἠσχολήθη ὁ Z a c h a r i æ, Die juristischen Hss der Athener Bibliothek, ἐν Archiv f. Mittel- u. neugr. Philologie τοῦ M. Deffner, Athen I (1880) 222-223.

ἐδαφίων ἦντλησεν ἐκ τῆς παραφράσεως τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, καί-
τοι οὐδαμοῦ τὸν μνημονεύει, ὡς ἐμφαίνεται ἐκ τῆς ὁμοιότητος τῶν κειμένων.

Τὰ ἔνδεκα ταῦτα ἐδάφια εἶναι τὰ ἀκόλουθα :

Α πη' ¹.—Ἐὰν τινὰς ἐμνηστεύθῃ καὶ ἀπέθανεν ὁ ἕνας ἐκ τούς δύο, ἢ ὁ
ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα, ἀναδίδεται ὁ ἀρραβῶνας εἰς τὸ μέρος
δοποῦ ζῇ· καὶ ὅχι διπλός· εἰ δὲ καὶ γένῃ καλόγερος τινὰς ἐκ
τούς δύο, ἐπέρνει ὁ καθεὶς τὸν ἀρραβῶνα ὅπου ἔδωκεν· καὶ
διπλὸν τὸν ἀρραβῶνα δὲν δίδει, διότι ὑπῆγεν εἰς τὴν καλλιό-
τερην σιράταν ².

Α ρκ' ³.—Ἀνάμεσον ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς προέρχονται ἡγουν γίνονται
ὁμολογίαις τρεῖς, ἡγουν προικοσύμφωνα, τὰ δύο μὲν συγγρά-
φονται ἰσοδύναμα, ἡγουν νὰ λέγουν καὶ τὰ δύο ὁμοίως, τὸ δὲ
ἄλλο τὸ γράφει ὁ ἄνδρας πρὸς τὴν γυναῖκα, ὥσάν αὐτὸ ποῦ λέγε-
ται τὴν σήμερον παρὰ τοῖς ἀγαρηνοῖς κεμπίνι, τὸ ὅποιον ὁ ἄνδρας
δὲν ἐξετάζει νὰ τὸ γράψῃ ἴσια αὐτὸ κατὰ τῆς προικὸς τὸ προι-
κοσύμφωνον καὶ κατὰ τὴν προγαμιαίαν δωρεὰν ἀλλὰ τὸ γράφει
καὶ τῆς τάξει ὅσα θελήσῃ ⁴.

Α ρλγ' ⁵.—Ὅποιος ἀγωγιάσει ἄλογον νὰ τὸ φορτώσῃ, ἂν εἶναι καὶ τὸ
παραφορτώσῃ περισσότερον ἀπὸ τὸ διατεταγμένον καὶ ἔλθῃ
βλάβῃ εἰς τὸ ἄλογον, ἀποκρίνεται τὴν ζημίαν, ὅστις τὸ ἀγω-
γίασεν ⁶.

Α ρμς' ⁷.—Ὅρίζουν καὶ οἱ σοφώτατοι βασιλεῖς λέων καὶ κωνσταντῖνος,
καὶ λέγουν, ὅτι παραγγέλλομεν τοὺς ἀρχιερεῖς, νὰ μὴ δὲν χωρί-
ζουν τινὰ τῆς ἁγίας κοινωνίας χωρὶς αἰτίας, ἂν δὲ χωρὶς αἰτίας
καὶ ἀποδείξεις τοῦτο ποιῶσι, νὰ ἐμποδίζονται ἐκ τῆς ἁγίας
κοινωνίας χρόνον ἕνα ⁸.

Θ ιε'.—Τῶν ἀρχιερέων παραγγέλλομεν νὰ μὴ χωρίζουν τινὰ χωρὶς αἰτίας,
εἰ δὲ καὶ χωρὶς αἰτίαν καὶ ἀπόδειξιν κάμνουν τοῦτο, νὰ ἐμποδί-
ζονται ἀπὸ τῆς ἁγίας κοινωνίας χρόνον ἕνα ⁹.

¹ παρὰ Ν: πγ'.

² Ν, ἀντί: σιράταν, ἔχει: ὁδόν.—Ηὺξ. Πρόχ. 2, 3 καὶ 7. Παραλλαγή Μαλα-
ξοῦ (1597) ΡΝΓ' 2.

³ παρὰ Ν: ριδ'.

⁴ = Ηὺξ. Πρόχ. 7. 60. Λεῖπει ἐν τῇ παραλλαγῇ Μαλαξοῦ κώδικος 1400.

⁵ παρὰ Ν: ρκζ'.

⁶ = Ηὺξ. Πρόχ. 18. 12. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΣΜΓ' 1.

⁷ παρὰ Ν: ρλζ'.

⁸ = Ηὺξ. Πρόχ. 28. 27. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΛΕ' 6.

⁹ Τὸ ἐδάφιον τοῦτο ὑποθέτω ὅτι εἶναι ταῦτο πρὸς τὸ εὐθύς ἀνωτέρω (Α ρμς'),
παραλειφθεῖσων τῶν λέξεων: «τῆς ἁγίας κοινωνίας».

- Μ** **νε’.**—Λέων καὶ κωνσταντῖνος οἱ βασιλεῖς ὁρίζουν ὅτι μηδεὶς τῶν γονέων τολμήσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ παιδία του ὅπου θέλουν νὰ γένουν καλόγηροι ἢ καὶ νὰ ὑπάγουν εἰς μοναστήριον νὰ τὰ εὐγάλουν ἀπ’ ἐκεῖ ἢ διατὶ ἐγιναν καλόγεροι νὰ τὰ κάμουν ἀπόκληρα, ἀπὸ τὰ πράγματά τους· εἰ δὲ καὶ τὸ κάμουν τοῦτο, νὰ ἀφορίζονται ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χριστοῦ καὶ νὰ διώχονται ἕως οὗ νὰ μετανοήσουσι καὶ νὰ δώσουσι τὸ μερικόν τους¹.
- Μ** **ρμ’.**—Εἰ δὲ καὶ τύχῃ γυναικα τοῦ ἱερέως, καὶ δυναστευθῇ ὑπὸ δυνάστου, ἢ αἰχμαλωτισθῇ νὰ γένῃ σκλάβα², καὶ τὴν μᾶνουν, νὰ μὴ δὲν τὴν χωρίζῃ, ἀλλὰ νὰ τὴν ἔχῃ καθὼς καὶ τὸ πρῶτον ἀνεμποδίστως, καὶ τοῦτος ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας δὲν καθήρεται, μόνον νὰ ἔχῃ ἀπασαν τὴν ἱερουργίαν ἀκριματίστως, μὴ δυναμένου τινὸς ἐνοχλῆσαι αὐτόν, διότι ἐγένετο τῆς πρεσβυτέρως αὐτοῦ τὸ ἀμάρτημα δυναστικῶς.—Τοῦ κοσμοικοῦ ἢ γυναικα ἐὰν μοιχευθῇ καὶ συμπαθήσῃ αὐτὸς τὸ ἀμάρτημα, ἔχει ἄδειαν νὰ τὴν ἐπάρῃ³.
- Ν** **ιβ’.**—Οὐδείς ἀνθρώπος νὰ τολμήσῃ εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν νὰ θάψῃ νεκρόν. εἰς εὐκτήριον οἶκον, ὅπου νὰ μὴν εἶναι καθιερωμένος, μὲ λείψανα μαρτυρικά, ἐκεῖ θάπτονται σώματα ἀπεθαμένου, καὶ εἰς νεκρῶν ἐκκλησιῶν, καὶ χωρὶς ἀρχιερατικοῦ ὁρισμοῦ μὴ τολμήσῃ τινὰς νὰ εὐγάλῃ ἀπὸ τὸν τάφον σῶμα ἀνθρώπου, νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον τόπον, ἢ γοῦν εἰς ἄλλον τάφον, οὐδὲ ἄλλην καμίαν ἕλλην, ἢ γοῦν μάρμαρον, ἢ κολόνα, ἢ ἄλλα τινὰ⁴.
- Ο** **ιβ’.**—“Ὅποιος κάμει ὄρκον, ἢ ἀπὸ ζήτησιν τοῦ μέρους, ὅπου ἔχει νὰ κάμῃ, ἢ παρὰ τῆς κρίσεως, καὶ ἐπιορκήσῃ καὶ μετὰ ταῦτα φανῇ ὅτι ψευδῶς ὁμώσεν νὰ κόπτουν τὴν γλῶτταν αὐτοῦ⁵.
- Σ** **ιγ’⁶.**—Εἰς τὸν θάνατόν του εἴ τι χαρίσῃ τινὰς τῆς γυναικὸς τοῦ, στέργει· ἀλλὰ εἰς τὴν ζωὴν του, δὲν στέργει. Ἐὰν χαρίσῃ ἢ γυναικα τοῦ ἀνδρός της διὰ νὰ λάβῃ τινὰ ἀξία ἢ τιμὴν, στέργει. Ὅτε γένῃ διαζύγιον καὶ χωρισθῇ ὁ ἀνδρας τὴν γυναικα του, ἢ ἡ γυνὴ τὸν ἀνδρα της, εἴ τι ἐδώρησεν εἰς τὸν ἄλλον διὰ νὰ τὸ ἔχῃ κατόπιν τοῦ θανάτου του, δὲν στέργει, ἀλλὰ τὸ ἐπέρκει ὀπίσω⁷.

¹ = Ηὺξ. Πρὸχ. 28. 43. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΡΘ’ 1.

² Αἱ λέξεις: νὰ γένῃ σκλάβα, λείπουν παρὰ Ν.

³ = Ηὺξ. Πρὸχ. 12. 15. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΟΖ’ 6.

⁴ = Ηὺξ. Πρὸχ. 39. 165 - 168. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΡΙΑ’ 3 - 4.

⁵ Παρὰ Ν προστίθεται: «Ἄλλοι δὲ νόμοι λέγουσι ὅτι νὰ κόπτουν τὴν χεῖρα ἐκείνου ὅπου νὰ ὁμώσῃ ψευδῶς». Παρὰ Ν. λείπει ἡ μνεία: «Λέοντος κλπ.» = Ηὺξ. Πρὸχ. 39. 146. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΣΛΘ’ 6.

⁶ Ὁλόκληρον τὸ ἐδάφιον λείπει παρὰ Ν.

⁷ = Ηὺξ. Πρὸχ. 11. 6 - 7. Δὲν ὑπάρχει ἀντίστοιχον ἐδάφιον παρὰ Μαλαξοῦ.

Φ κ' ¹.—Ἐὰν τινὰς εὖρη τὴν γυναῖκα του νὰ ἀμαρτάνῃ μὲ ἄλλον ἄνδρα, ἤγουν νὰ μοιχεύεται ², καὶ εἰ μὲν φονεύσει αὐτὴν καὶ τὸν μοιχόν, δὲν παιδεύεται, ἀληθῶς ἂν τοὺς εὖρει μέσα εἰς τὸ σπίτι του· εἰ δὲ καὶ ἔξω τοῦ οἴκου τοὺς εὖρει καὶ τὸ ἀποδείξῃ μετὰ ἀξιόπιστων μαρτύρων, χωρίζεται αὐτὴν καὶ κερδαίνει τὴν προῖκα της, καθὼς ὁρίζουν οἱ νόμοι. καὶ κανένα νόμον δὲν ἔχει, εἰ δὲ καὶ φονεύσει αὐτὴν θεληματικῶς, χωρὶς νὰ μοιχεύεται, ἄλλην γυναῖκα δὲν ἐπέρνει, μόνον νὰ κανονίζεται χρόνους κ νὰ μὴν κοινώσῃ, καὶ νὰ ξηροφογῇ ³.

Χ ξ' ⁴.—Χωρίζεται ὁ ἄνδρας τὴν γυναῖκα ἐὰν εἶναι λωβή. ὁμοίως καὶ ἡ γυναῖκα τοῦ ἀνδρός της ἂν εἶναι λωβός ⁵. Καὶ ἐὰν τύχῃ τὸ ἀσθένημα αὐτὸ καὶ τὸ ἔχει ἡ γυναῖκα καὶ χωρισθῇ, νὰ ἔχῃ ἡ γυναῖκα τὴν τροφὴν της ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, ἕως ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῆς, ἤγουν ὁ ἄνδρας νὰ ἔχῃ τὴν ἔργονιαν της.

Πρὸ ἱκανῶν ἐτῶν εἶχον ἐπιστήσει τὴν προσοχὴν ⁶ ἐπὶ δύο κωδίκων τῆς Μονῆς Ὀσίου Γρηγορίου τοῦ Ἀθωνος, τῶν ὑπ' ἀριθ. 83 καὶ 86, κατὰ τὴν ἀρίθμησην τοῦ Σπ. Λάμπρου ¹, οἵτινες ἴσως ἔχουν σχέσιν τινὰ πρὸς τὸ θέμα ἡμῶν. Ἐκ τῆς περιγραφῆς τοῦ Λάμπρου καὶ προσθέτων τινῶν πληροφοριῶν, τὰς ὁποίας εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ μοι ἐπιστείλῃ ὁ καθηγούμενος τῆς Μονῆς Ἀρχιμανδρίτης Βησσαρίων, παραπέτω τὰ κάτωθι, ἐλπίζων ἐν εὐθετωτέρῳ χρόνῳ νὰ κατορθώσω νὰ δώσω πλείονας πληροφορίας ἐξ ἐπιτοπίου μελέτης τῶν κωδίκων τούτων: α) Ὁ ὑπ' ἀριθ. 83 κῶδιξ τοῦ 18 αἰῶνος, περιέχει: «*Νόμοι τινὲς Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος, Ἀρμενοπούλου, Χρυσοστόμου, Γρηγορίου, Βασιλείου*», εἰς 12 σελίδας. Ἄνευ προοιμίου. β) Ὁ ὑπ' ἀριθ. 86 κῶδιξ, τοῦ 17 αἰῶνος, περιέχει: «*Νόμοι τινὲς Κωνσταντίνου καὶ Λέοντος βασιλέων*», εἰς 7 σελίδας. Ἄνευ προοιμίου.

Εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κώδικας τούτους προηγούνται καὶ ἔπονται κείμενα νομοκανονικοῦ περιεχομένου. Πλὴν τῶν δύο πρώτων βραχέων κεφαλαίων, ὁμοίων εἰς ἀμφοτέρους τοὺς κώδικας, τὸ κείμενον τῶν «*ν ὁ μ ω ν*» τούτων εἶναι διάφορον μεταξύ των.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Σ. ΓΚΙΝΗΣ

¹ παρὰ Ν: ιζ'.

² παρὰ Ν. λείπουν αἱ λέξεις: ἤγουν νὰ μοιχεύεται.

³ = Ηὺξ. Πρὸχ. 39.119.—Παρὰ Ν. προστίθεται: «*Εἰ δὲ καὶ δεῖρὸς τὴν, διὰ τινὰ αἰτίαν, καὶ ἀπὸ μικροῦ βαρέματος ἀπεθάνῃ μὴ θέλοντος αὐτοῦ, τὰ τρία τοῦ φόρου νὰ ἐπιτιμᾶται, καὶ ἂν θέλῃ ὑπανδρευεῖται, οἷ ἐγινε στανικῶς του*». Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΣΓ' 1-2.

⁴ παρὰ Ν: νη'.

⁵ = Ηὺξ. Πρὸχ. 12. 52. Παραλλαγή Μαλαξοῦ ΡΠΗ' 1-2.

⁶ Ζητήματα τινὰ κλπ. σ. 45, σημ. 2.

⁷ Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς Βιβλιοθήκαις τοῦ Ἀγ. Ὁρους ἑλλ. κωδίκων 1 σ. 54 ἐπ.

Π Α Ρ Α Ρ Τ Η Μ Α

των 73 ἐδαφίων παραλλαγῆς τοῦ Νομοκάνονος τοῦ Μαλαξοῦ, ἐκ τοῦ κώδ. 1400 Ἑθνικῆς Βιβλιοθήκης Ἑλλάδος, ἐχόντων πηγὴν: «Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου βασιλέων». (Πρβλ. ἀνωτέρω σ. 215 ἐπ.)

Κεφ. ΚΑ'. [1]—‘Ορίζει ὁ βασιλικὸς νόμος λέοντος καὶ κωνσταντίνου ὅτι ἀξιόπιστοι καὶ ἔντιμοι καὶ ἐνυπόληπτοι θέλουν νὰ εἶναι οἱ μάρτυρες ὅπου νὰ μαρτυροῦν τόσον δι’ ὑπόθεσιν πραγμάτων κινήτων καὶ ἀκινήτων, τόσον καὶ διὰ κατηγορίαν ἰερωμένου προσώπου. (=Ηδξ. Πρόχ. 27.2).

[2]—Καλογήρου ἰδιώτου ἡ μαρτυρία δὲν πιάνεται, ἐπειδὴ ἀφῆκε τὸν κόσμον καὶ τὰ τοῦ κόσμου. (=27.2).

[3]—Οἱ ἱερεῖς ὅπου δὲν ἔχουν σχῆμα καλογηρικῆς μαρτυροῦν καὶ στέργεται ἡ μαρτυρία αὐτῶν. (=27.2).

[4]—Ὅποιος καταδικασθῇ εἰς κρίσιν ἢ διὰ ψευδομαρτυρίαν, ἢ δι’ ἄλλην ἀτυχίαν ὅπου νὰ τὸν ἐντροπιάσῃ ὁ κριτής, ἢ ἂν συκοφαντήσῃ τινὰν, οὔτε ἐκεῖνος ὅπου νὰ λάβῃ φλωρία νὰ κατηγορήσῃ, ἢ νὰ μὴ δὲν κατηγορήσῃ οὐδὲ μοιχός· οὐδὲ φονεὺς· οὐδὲ κλέπται· οὐδὲ ἄλλοι ὅπου νὰ ἔκαμαν ἀτόπημα ἐντροπῆς τινὸς ἡ μαρτυρία ἀπ’ αὐτὸν δὲν πιάνεται εἰς κρίσιν καὶ ἐὰν κατηγορήσουν καὶ τινὰν αὐτοὶ ὅπου ἔχουν ἀπὸ τὰς ἄνωθεν αἰτίας, οὐδὲ ἡ κατηγορία αὐτῶν νὰ ἀκούεται εἰς κρίσιν, οὐδὲ νὰ στέργεται. (=27.9).

[5]—Δὲν μαρτυρεῖ τινὰς ὅπου νὰ εἶναι εἰκοσι χρονῶν· οὐδὲ ἄνηβος· οὐδὲ κωφός· οὐδὲ δαιμονιζόμενος· οὐδὲ δοῦλος· οὐδὲ ἄσωτος. (=27.15 - 16).

[6]—Τῶν μαρτύρων ὅπου θέλουν νὰ μαρτυρήσουν ζητᾶται ἡ ἀξία ἥγουν τὸ ἐνδοξον ὅπου ἔχουν διὰ τὰ καλὰ ἔργα ὅπου κάμνουν καὶ ἡ πίστις· τοῦτέστιν ἐὰν εἶναι χριστιανός καὶ κάμνει ἀρετὴν ἀρεσκομένης [sic] τῷ χριστῷ· ἢ ἐὰν εἶναι ἄπιστος καὶ οὐχὶ χριστιανός· καὶ ἐὰν διάγει ζωὴν ἐνάρετη καὶ θεϊκή. (=27.22).

[7]—Ταῦτα κάμνει χρεῖα νὰ βλέπει ὁ κριτής καὶ νὰ ἐξετάζει τοὺς μάρτυρας ὅπου θέλουν νὰ ἔρχονται εἰς τὴν κρίσιν νὰ μαρτυροῦν περὶ πάσης ὑποθέσεως πῶς νὰ περῶ ἡ ζωὴ αὐτῶν, ἢ ἀρετὰς καλὰς ἔχουν ἢ τὸ ἐναντίον. (=27.24).

[8]—Τῶν μαρτύρων οἱ λόγοι πιάνονται, οὐχὶ τῶν ἀνθρώπων ὅπου νὰ ἀκούσουν λόγους ἀπὸ τοὺς μάρτυρας νὰ ὑπᾶνε νὰ μαρτυρήσουν· πρόσωπον γὰρ πρὸς πρόσωπον ἐρωτῶνται οἱ μάρτυρες. (=27.26).

[9]—Ἐξ ἀκοῆς μαρτυρία δὲν πιάνεται· εἰ μὴ ὅταν μαρτυρήσουν διὰ σύνορα καὶ διὰ χώροις ἐσπιτίων ἀμπελίων καὶ χωραφίων. (=27.12).

[10]—Πατὴρ καὶ υἱὸς ὑπεξούσιος, καὶ δύο ἀδελφοὶ συνυπεξούσιοι δύνονται νὰ μαρτυρήσουν εἰς ὑπόθεσιν καὶ δὲν ἐμποδίζονται διατὶ εἶναι ἀπὸ ἑνα ὁσπήμιον. (=27.41).

[11] – Ὅπως ὁποῦ νὰ εἶναι χρόνων δεκατεσσάρων μαρτυρεῖ εἰς ὑπόθεσιν φλωρίων, ἀμὴ εἰς κατηγορίαν ἀρχιερέως ἔαν καὶ ἡξεύρη περὶ αὐτῆς ἡ μαρτυρία αὐτοῦ δὲν στέργεται. (=27.50).

[12] – Οἱ ἐπίσκοποι μαρτυροῦν καὶ ὅταν ὑπογράψωσιν εἰς γράμμα περὶ ὑποθέσεως. (=27.69).

[13] – Οἱ μάρτυρες ὁποῦ νὰ μαρτυροῦν διὰ βία ἢ δυναστεία ἢ διὰ χάριν, δὲν στέργονται. (=27.95).

[14] – Ἐκεῖνος ὁποῦ νὰ εὐρίσκεται εἰς κατηγορίαν, ἄλλον δὲν δύναται νὰ κατηγορήσῃ. (=27.105).

[15] – Ὅσας ἡμέρας κάμνουν οἱ μάρτυρες εἰς ἓνα κριτήριον ἢ πολλὰς ἢ ὀλίγας, τὰς ἐξόδους αὐτῶν τὰς πληρώνει ἐκεῖνος ὁποῦ τοὺς ἤφερεν μετὰ ἀποφάσεως τοῦ κριτοῦ. (=27.126).

[16] – Οἱ μάρτυρες ὁποῦ νὰ ὑπογράψωσιν εἰς γράμμα περὶ τινος ὑποθέσεως, ἔαν ἔλθῃ εἰς κρίσιν τὸ πρᾶγμα ἐκεῖνο ὁποῦ νὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ μάρτυρες, ἔαν καὶ νὰ μὴ δὲν θέλουν, μαρτυροῦν καὶ στανικῶς τοὺς, ἐπειδὴ εἶναι ὑπογεγραμμένοι. (=27.146,154).

[17] – Οἱ μάρτυρες ὁποῦ θέλουν νὰ μαρτυρήσουν, τόσον εἰς κατηγορίαν, τόσον καὶ περὶ φλωρίων καὶ ρούχων, κάμνει χρεῖα μετὰ ὅρκου νὰ ἐρωτῶνται ἢ ἡξεύρουν ἢ δὲν ἡξεύρουν εἰς ἐκείνας τὰς ὑποθέσεις. (=27.156).

[18] – Δὲν μαρτυρεῖ τελώνης, ἡγουν κουργικιάρης [sic] ὁποῦ ἔχει ἀφεντικὰς δουλείας ἀπάνω του ἀγορασμένας. (=27.187).

[19] – Ἐὰν μαρτυρήσῃ τινὰς καταπάνω τινὸς ἀνθρώπου, δὲν ἡμπορεῖ πάλιν δευτέραν φροὰν νὰ μαρτυρήσῃ κατ' αὐτοῦ, ὅτι φαίνεται ἐχθρὸς του εἶναι. (=27.57).

Κεφ. ΔΕ'. [6] – Τῶν ἀρχιερέων παραγγέλλομεν νὰ μὴ δὲν χωρίζουν τινὰ τῆς ἀγίας κοινωνίας χωρὶς αἰτία· εἰ δὲ καὶ χωρὶς αἰτία καὶ ἀπόδειξιν κάμουν τοῦτο, νὰ ἐμποδίζονται ἀπὸ τὴν ἀγίαν κοινωνίαν χρόνον ἓνα. (=28.27).

Κεφ. ΟΖ' [6] – Εἰ δὲ καὶ τύχη ἢ γυναικα τοῦ ἱερέως καὶ δυναστευθῇ ὑπὸ δυνάστου, ἢ αἰχμαλωτισθῇ νὰ γένη σκλάβα καὶ τὴν ἐμῖανουν, ὥστε νὰ ἀμαρτήσουν μετ' αὐτῆς, νὰ μὴ δὲν τὴν ἐχωρίζεται, ἀμὴ νὰ τὴν ἔξῃ καθὼς καὶ τὸ πρῶτον ἀνεμποδίστως· καὶ τοῦτος ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τῆς ἱερατικῆς αὐτοῦ ὑπηρεσίας δὲν καθήρεται, μόνον νὰ ἔξῃ ἅπασαν τὴν ἱερουργίαν ἀκριματίσως, μὴ δυναμένου τινὸς ἐνοχλῆσαι ἢ ἐμποδίσαι αὐτόν· διότι ἐγένετο τῆς πρεσβυτέρας αὐτοῦ τὸ ἀμάρτημα στανικῶς, ἡγουν κατὰ δυναστείαν. (=12.15).

Κεφ. ΡΘ' [1] – Μηδεὶς τῶν γονέων τολμήσῃ νὰ ἐμποδίσῃ τὰ παιδιά του ὁποῦ θέλουν νὰ γένουν καλόγεροι ἢ καὶ ἂν ὑπάγουν εἰς μοναστήριον νὰ τὰ ἐντάλουν ἀπ' ἐκεῖ ἢ διὰ τί ἔγιναν καλόγεροι νὰ τὰ κάμῃ ἀπόκληρα ἀπὸ τὰ πράγματά του· εἰ δὲ καὶ θελήσῃ νὰ κάμῃ τοῦτο, νὰ ἀφορίζεται καὶ ἀπὸ

τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χριστοῦ νὰ διώχνηται, ἕως νὰ μετανόησῃ καὶ δώσῃ τὸ μερικὸν αὐτοῦ. (=28.43).

Κεφ. ΡΙΔ'. [2]—Οὐδένας ἄνθρωπος νὰ τολμήσῃ εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν νὰ θάρῃ νεκρόν. Εἰς εὐκτήριον οἶκον ὁποῦ νὰ δὲν εἶναι καθιερωμένη [sic] ἐκεῖ θάπτονται τὰ σώματα τῶν ἀποθαμένων καὶ εἰς ναοθήκους ἐκκλησιῶν. (=28.60).

[3]—Καὶ χωρὶς ἀρχιερατικοῦ ὁρισμοῦ μὴ τολμήσῃ τις νὰ εὐγάλῃ ἀπὸ τάφον σῶμα ἀνθρώπου νὰ τὸ ὑπάγῃ εἰς ἄλλον τόπον, ἤγουν εἰς ἄλλον τάφον· οὐδὲ ἄλλην καμίαν ὕλην, ἤγουν ἢ μάρμαρον, ἢ κολόνα, ἢ λίθους, ἢ ἄλλα τινα. (39.165,168).

Κεφ. ΡΝΙ". [2]—Ἐὰν τις ἐμνηστεύθῃ καὶ ἀπέθανεν ὁ ἕνας ἐκ τούτων δύο ἢ ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναῖκα ἀναδίδεται ὁ ἀρραβῶνας μόνον εἰς τὸ μέρος ὁποῦ ζῇ, καὶ οὐχὶ διπλός. Εἰ δὲ καὶ γένῃ καλόγηρος τις ἐξ αὐτούς, ἐπέτρυνε ὁ καθένας τὸν ἀρραβῶνα ὁποῦ ἔδωκεν· καὶ διπλὸν τὸν ἀρραβῶνα δὲν ἀποδίδει, διὰ τὴν ὑπῆγεν εἰς τὴν καλλιοτέραν ὁδόν. (=2.3,7).

Κεφ. ΡΟΔ'. [1]—Τὸν παρόνομον γάμον ὁποῦ νὰ γένῃ, παντάπασιν νὰ τὸν ἐκδιασπάσῃ, ἤγουν νὰ τοὺς ἐχωρίσῃ· καὶ κανονίζεται μεγάλως. (=5.1).

Κεφ. ΡΟΗ'. [3]—Καὶ εἰς τὴν κατηγορίαν τῆς μοιχείας θέλει ὁ βασιλικὸς νόμος οὗ νὰ εἶναι πέντε μάρτυρες καὶ νὰ κάμουν ὅρκον ὅτι εἶδαν ὀφθαλμοφανῶς τὴν μοιχείαν ὁποῦ ἐγένετο καὶ τότε νὰ πιστεύεται. (=12.10).

[4]—Ἐὰν ἐπιβουλεύσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀνδρός της, μὲ ὅποιον τρόπον εὔρῃ ἢ ἂν ἤξευρεν ἄλλους ὁποῦ ἐπιβουλεύονται τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ δὲν τὸ ὁμολογήσῃ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς. (=12.19).

[5]—Ἐὰν μετὰ ξένους ἄνδρας, χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός αὐτῆς, λούεται εἰς λοετρόν, ἢ ἐν ἄλλῳ τόπῳ· ἢ κάθεται εἰς συμπόσιον μετ' αὐτῶν ἤγουν εἰς τραπέζιν εὐθυμίας. (=12.20).

[6]—Ἐὰν μείνῃ ἔξω τοῦ ἀπὸ τὸ ὁσπήμιον χωρὶς θέλημα τοῦ ἀνδρός αὐτῆς εἰς ξένον ὁσπήμιον ὁποῦ νὰ μὴ δὲν εἶναι συγγενῆς της. (=12.21).

[7]—Ἐὰν ἔχῃ ὁ ἄνδρας της εἰς γείτονα ὑποψίαν καὶ παραγγέλλει της νὰ μὴν ὑπάγῃ εἰς τὸ ὁσπήμιον ἐκεῖνο καὶ αὐτὴ ὑπάγῃ. (= ;).

[8]—Ἐὰν ὑπάγῃ εἰς θέατρα τῶν παιγνιδίων νὰ εὐλέπῃ χωρὶς τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ὁμοίως καὶ ἐὰν ὑπάγῃ εἰς ταῖς ὁρτίαις τῶν ἀλόγων νὰ εὐλέπῃ ὁποῦ τρέχουν. (=12.22).

Κεφ. ΡΠΙ". [1]—Ἐὰν ἡ γυναῖκα ἐπιβάλλῃ τὰς τολμηρὰς χεῖρας αὐτῆς εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς, ἤγουν νὰ τὸν δείρῃ. ἢ νὰ τὸν ἐλυπήσῃ· ἐὰν εἶναι ἐγκαστρομένη καὶ σκοτώσῃ τὸ παιδίον εἰς τὴν κοιλίαν αὐτῆς, νὰ χάσῃ τὴν ἐλπίδα τοῦ παιδίου ὁ ἄνδρας, χωρίζεται αὐτὴν ὁ ἄνδρας καὶ ἐπέτρυνε ἄλλην γυναῖκα. (= ;).

Κεφ. ΡΠΔ'. [1]—Ἐὰν ὁ ἄνδρας εἶναι ἡ ζωὴ αὐτοῦ ὅτι νὰ ληστεύῃ, ἤγουν νὰ κλέπῃ καὶ νὰ κουρσέβῃ καὶ νὰ ἀφανίζῃ ἢ νὰ ἀνοίξῃ τάφους νὰ

ἐπάρη ροῦχα καὶ ἀποδείξει τοῦτο ἡ γυναικα, χωρὶς [sic] τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ ἐπέρνει καὶ τὴν προῖκαν αὐτῆς ὅλη καὶ τὴν πρὸ γάμιου δωρεάν. Νόησον τὴν ἄνωθεν ἀπόφασιν τοῦ βασιλικοῦ νόμου, ὅτι δὲν λέγει μόνον περὶ κλεψίας ἐκκλησίας καὶ τάφων, ἀλλὰ κοινῶς εἶναι ἡ ὑπόθεσις τῆς κλεψίας· ὥστε εἶναι κλέπτῃς ὁ ἄνδρας ἢ ἡ γυναικα καὶ ἀποδειχθῇ μετὰ ἀληθοῦς ἀποδείξεως ὅτι ἐκλεπεν ἢ ἐκκλησίαν ἢ τάφον, ἢ τινων ἀνθρώπων πράγματα, χωρίζεται. (= 12.31 καὶ 24).

Κεφ. ΡΠΗ'. [1]—Λύεται ὁ ἄνδρας τῆς γυναικός, ἐὰν ἔναι λωβή· ὁμοίως καὶ ἡ γυναικα λύεται τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐὰν ἔναι λωβός· καὶ ἐὰν τύχη καὶ ἔχει τὸ ἀσθένημα ἡ γυναικα καὶ χωρισθῇ, νὰ ἔχη ὁ ἄνδρας τὴν ἔννοιαν τῆς τροφῆς αὐτῆς, ἕως ὅλης τῆς ζωῆς αὐτῆς. (= 12.52).

Κεφ. ΡΥΘ'. [4]—Ἐκεῖνας δὲ μόνον τὰς γυναικας συμπαθοῦν καὶ δὲν κανονίζουν, αἱ ὁποῖαι καθὼς ἰδοῦν τοὺς πρώτους ἄνδρας αὐτῶν, ἢ ἀκούσουν ὅτι ζοῦν, ἐν τῷ ἅμα ἀφήνουν τοὺς δευτέρους ἄνδρας αὐτῶν, καὶ ὑπηγέρονται εἰς ἄλλον ὁσπῆτιον καὶ κάθονται ἕως νὰ ἀπολαύσουν τοὺς πρώτους ἄνδρας αὐτῶν. Αἱ δὲ γυναικες ὁποῦ νὰ μάθουν ὅτι ζοῦν οἱ ἄνδρες αὐτῶν ἢ ἰδοῦν αὐτοὺς καὶ ἔλθουν καὶ δὲν ὑπάγουν μετ' αὐτῶν ἀμὴ θέλουν ὅτι νὰ ἔχουν τοὺς δευτέρους ἄνδρας καὶ οὐχὶ τοὺς πρώτους νομίμους, κανένα συμπαθῖον εἰς αὐταῖς δὲν ἔχουν, μόνον κανονίζονται καθὼς ταῖς μοιχαλίδαις. (= ;).

Κεφ. ΣΓ'. [1]—Ἐὰν τινὰς εὗρη τὴν γυναικα αὐτοῦ νὰ ἁμαρτάνῃ μετὰ ἄλλου ἀνδρός, ἤγουν νὰ μοιχεύεται, εἰ μὲν καὶ φρονέσῃ αὐτὴν καὶ τὸν μοιχόν, δὲν παιδεύεται· ἀληθῶς ἐὰν τοὺς εὗρη μέσα εἰς τὸ ὁσπῆτιον αὐτοῦ· εἰ δὲ καὶ ἔξω τοῦ ὁσπητίου τοὺς εὗρη καὶ τὸ ἀποδείξει μετὰ ἀξιοπιστων μαρτύρων, χωρίζεται αὐτὴν καὶ κερδένει καὶ τὴν προῖκαν αὐτῆς καθὼς ὀρίζουν οἱ νόμοι, καὶ κανένα κανόνα δὲν ἔχει. (= 39.119).

[2]—Εἰ δὲ καὶ φρονέσῃ αὐτὴν θρηνηματικῶς χωρὶς νὰ μοιχεύεται, ἄλλην γυναικα νὰ μὴ δὲν ἐπέρνει, μόνον νὰ κανονίζεται χρόνους εἴκοσι, νὰ μὴ δὲν κοινωνήσῃ καὶ νὰ ξηροφαγῇ. (= ;).

Κεφ. ΣΗ'. [1]—Τῆς γυναικός ὁποῦ νὰ ἀπεθάνῃ ὁ ἄνδρας τῆς, δὲν ἔχει ἄδειαν νὰ ἐπάρῃ ἄλλον ἄνδρα ἕως οὗ νὰ τελειώσῃ ὁ πένθιμος ἕνας χρόνος· εἰ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ὀρίσῃ, ὑπανδρεύεται προτιότερα περὶ νὰ ἔλθῃ ὁ πένθιμος χρόνος, ἤγουν πρὶν νὰ τελειωθῇ. (= 7.47).

Κεφ. ΣΙΒ'. [3]—Αὐξήσις καὶ ζημία τῆς προικὸς ὁποῦ ἐπῆρεν ὁ ἄνδρας, εἰς αὐτὸν ἀνατρέχει. (= 9.1).

[6]—Τὰ δὲ ἐξώπροικα δὲν γίνονται τοῦ ἀνδρός, ἀμὴ ἂν τὰ χαλάσῃ ὁ ἄνδρας, εἰ μὲν καὶ ἡ γυναικα τὰ ἐχάρισε, δὲν τὰ ζητοῦν οἱ κληρονόμοι· εἰ δὲ παρὰ γνώμης τῆς γυναικός τὰ ἐχάλασε, ὅλα σωστὰ νὰ τὰ δώσῃ ὁπίσω, ἢ αὐτὸς ἢ ὁ κληρονόμος του· ἐπειδὴ καὶ εἰς τὰ ἐξώπροικα ἔχει ἡ γυναικα δύναμιν ὡς ἂν καὶ εἰς τὴν προῖκαν. (= ;).

[7]—Ἡᾶσα γυναικα εἰς τὰ ἐξώπροικὰ τῆς καὶ εἰς τὰ λεγάτα τῆς ὁποῦ

τῆς ἔρχονται ἀπὸ συγγενεῖς τῆς, δύνεται καὶ νὰ πραγματευέται καὶ νὰ χαρίζη, καὶ νὰ δίδῃ καὶ ζῶντος τοῦ ἀνδρός τῆς· τὴν δὲ προῖκα τῆς ὥς τε ζῇ ὁ ἄνδρας αὐτῆς δὲν τὴν δρίζει. (=10.43).

Κεφ. ΣΙΓ'. [1]—Ἡ γυναικα ἔχει προτίμῃσιν ἀπὸ πάντα ἄνθρωπον ὁποῦ τοῦ χρεωστεῖ ὁ ἄνδρας τῆς, νὰ ἐπάρῃ αὐτὴ πρῶτον τὴν προῖκα αὐτῆς. (=10.22).

[2]—Μία γυναικα ὑπανδρεύθη καὶ ἐπῆρε τὴν προῖκα τῆς εἰς τὸ δοπήτιον τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· καὶ ἐσυνέβη εἰς τὸν ἄνδρα αὐτῆς συμφορὰ καὶ ζημία καὶ ἔπεσεν εἰς χρέος, ἢ εἰς ἀφεντικόν, ἢ εἰς ἄλλον τινὰ ἄνθρωπον καὶ αὐτὸς ἀπέθανε· εἰς τοῦτο δρίζει ὁ παρὼν βασιλικὸς νόμος, ὅτι νὰ μὴ ἔχη ἄδειαν τινὰς ἀπὸ ἐκείνους ὁποῦ ἐδάνεισάν νὰ ἐπάρῃ κανεὶς πράγμα ἀπὸ τὸ δοπήτιον τοῦ ἀποθανόντος ἕως οὗ πρῶτον νὰ ἐπάρῃ ἡ γυναικα τὴν προῖκα αὐτῆς· τότε εἴ τι μένη νὰ τὸ ἐπάρουν οἱ δανεισταὶ καθένας κατὰ τὸ χρέος τοῦ ἀνδρός αὐτῆς· ἤγουν ἐὰν δὲν σώνουν τὰ πράγματα δι' ὅλον τὸ χρέος, ὁ τὰ πολλὰ δοὺς περισσοτέρως τοῦ τὰ ὀλίγα δανείσαντος λαμβανέτω, ὥσαύτως καὶ ὁ ὀλίγα, ὀλίγα λαμβανέτω. (=9.15-16).

Κεφ. ΣΙΕ'. [1]—Ἕνας ἄνθρωπος ἐπῆρε γυναικα· καὶ ἀποθανόντος [sic] αὐτῆς, ἐπῆρε δευτέρα· καὶ ἔλαβε καὶ μετὰ τῆς πρώτης γυναικὸς προῖκα καὶ μετὰ τῆς δευτέρας· καὶ ἀπέθανεν ὁ ἄνδρας, καὶ ζητοῦν οἱ κληρονόμοι τῶν δύο γυναικῶν νὰ ἐπάρουν τὰ πράγματα ἤγουν τὰς προίκας ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀποθανόντος ἀνδρός· καὶ εἰς τοῦτο δρίζει ὁ παρὼν βασιλικὸς νόμος, ὅτι ἐν πρώτοις νὰ δίδεται ἡ πρώτη προῖκα καὶ μετὰ ταῦτα ἡ δευτέρα, ἐὰν προσμένουν πράγματα· εἰ δὲ τύχη καὶ εὐρίσκονται ροῦχα ἀπὸ τὴν δευτέραν προῖκα καὶ φανοῦν ἐμπράτως καὶ μαρτυρικῶς, νὰ ἐπέρουν ταῦτα οἱ κληρονόμοι τῆς δευτέρας προικὸς· καὶ ἐξ αὐτὰ τῆς πρώτης προικὸς οἱ κληρονόμοι δὲν ἐπέρουν· εἰ μὴ ἀπὸ τὰ πράγματα τοῦ ἀποθανόντος ἐὰν ἔχη· ὁμοίως καὶ οἱ κληρονόμοι τῆς πρώτης προικὸς, ὅσα ἂν ροῦχα ἐγνωρίζουν ἐδικὰ τοὺς ὁποῦ ἐδόθησαν εἰς τὴν προίκαν καὶ εὐρίσκονται, ἐπέρουν αὐτὰ ἀνεμποδίστως. Εἰ δὲ καὶ δὲν ἔχει ἐκ τῆς πρώτης προικὸς οὐδὲ ἐκ τῆς δευτέρας, ἐπέρουν μὲν τὴν πρώτην προῖκα οἱ κληρονόμοι ὥς ἄνωθεν· ὅτι αὐτὴ ὥς πρώτη ἔχει προτίμῃσιν· μετὰ ταῦτα δὲ καὶ οἱ τῆς δευτέρας ἐὰν περισσεύουν. (=10.19).

Κεφ. ΣΚΒ'. [2]—Ὅταν γὰρ ἀδελφοὶ ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ πατρὸς δὲν ἔναι καὶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς μητρός, τότε ὅσοι ἀδελφοὶ εἶναι ἀπὸ ἑνα πατέρα καὶ δύο μητέρας ἢ ἀπὸ μίαν μητέρα καὶ δύο πατέρας, κληρονομοῦν τὸν ἀδελφόν τοὺς ὁποῦ εἶναι ἐξ ἑνὸς πατρὸς ἢ μητρός. (=30.14).

Κεφ. ΣΚΓ'. [1]—Ὅταν ἀποθάνῃ τινὰς καὶ ἀδελφὸν δὲν ἔχει οὔτε ἀδελφοῦ του παιδία νὰ τὸν κληρονομήσουν, τότε οἱ ἐξάδελφοι αὐτοῦ τὸν κληρονομοῦν ὅποιοι εἶναι σιμώτεροι εἰς τὸν βαθμόν· καὶ ἐὰν εὐρεθοῦν πολλοὶ τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ, ἐξ ἴσου τὸν κληρονομοῦν. (=30.20).

[3]—“Όταν ἀποθάνῃ ὁ ἄνθρωπος ἢ ἄνδρας ἢ γυναῖκα χωρὶς νὰ κάμῃ διαθήκῃ, καὶ νὰ μὴ δὲν ἔχουν παιδιά, οὔτε πατέρα οὔτε μητέρα, οὔτε ἀδελφόν, οὔτε ἀδελφὴν, οὔτε ἄλλον συγγενὴν ἐξ αἵματος μέχρις εἰς τοὺς ἑξῆ βαθμούς, τότε ὁ ἄνδρας κληρονομεῖ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, ἢ ἡ γυναῖκα τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἂν κάμουν καὶ ὀλίγον καιρὸν ὑπανδρεμένοι. (=30.46).

Κεφ. ΣΚΖ'. [2]—Καὶ ὁ κωφὸς καὶ ὁ βουβὸς ζητεῖ κληρονομίαν καὶ κληρονομεῖ. (=30.40).

[3]—Τὸ δὲ χρέος ζητεῖται ἕως εἰς τοὺς τριάντα χρόνους ἐὰν ζῇ ὁ ἄνθρωπος ὁποῦ ἐδανείσθῃ· εἰ δὲ καὶ εἶναι σημάδια, ἕως εἰς τοὺς σαράντα χρόνους ζητεῖται. (=17.26).

[4]—Ὁ δανειστής τὰς οἰκείας ἀρνησάμενος ἀποδείξεις, διπλάσιον τὸ περιεχόμενον αὐταῖς ποσὸν ἐλεγχόμενος, καταλογιζέσθω τῷ χρεώσῃ. (=17.11).

[5]—Οἱ ἐκ τοῦ ἐνεχύρου ληφθέντες καρποὶ ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος· καὶ ἐὰν ἱκανοὶ γίνονται πρὸς τὸ ὅλον χρέος, λύεται ἡ ἀγωγὴ· καὶ ἀποδίδονται τὸ ἐνέχυρον· εἰ δὲ καὶ πλείονες εἰσὶ τοῦ χρέους οἱ καρποί, ἀποδίδονται οἱ περιττεύοντες. (=17.2).

[6]—Οἱ καρποὶ τοῦ ἀγροῦ ψηφίζονται εἰς τὸ χρέος, οὐ μόνον οὓς ἔλαβεν ὁ δανειστής, ἀλλὰ καὶ οὓς ἡδύνατο λαβεῖν· εἰ δὲ καὶ ἔβλαψε τὸν ἀγρόν, ἐνάγεται περὶ τούτου. (17.3).

[7]—Ἐὰν ὁ δανειστής μὴ παρ' ἰδίαν αἰτίαν ἀπολέσει τὸ ἐνέχυρον, οὐκ ἐγκαλεῖται· χρῆ δὲ αὐτὸν ἀποδεῖξαι, ὅτι ἀπόλεσε. Τὰ γὰρ τυχερὰ οὐ κινδυνεύεται τῷ δανειστῇ, ἀλλὰ δύναται κατὰ τύχην ἀπολέσας τὸ πρᾶγμα ἀπαιτεῖν τῷ αὐτῷ καταχρεωσθημένον· εἰ δὲ μεταξὺ τῶν συναλλασσόντων ἦρσεν, ἵνα ἡ ἀπώλεια τῶν ἐνεχύρων ἐλευθερώσῃ τὸν χρεώστην, τούτο ἰσχύει. (=17.15).

Κεφ. ΣΚΗ'. [2]—Εἰ καὶ πολλοὺς τῶν πρὸ ἡμῶν ἔδοξε δεκτέαν εἶναι τὴν τῶν τόκων ἔκτισιν, ἴσως διὰ τὴν τῶν δανειστῶν δυσκληρίαν τε καὶ ὀμότητα, ἀλλ' οὖν ὥς ἀναξίαν τῆς ἡμετέρας τῶν χριστιανῶν πολιτείας, ἀπευκτέαν εἶναι κεκοίναμεν· ἅτε παρὰ τῆς θείας νομοθεσίας κεκωλυμένην. Διὸ κελεύει ἡ ἡμετέρα γαληνότης, μηδενὶ μηδαμῶς ἐξεῖναι, ἐν μιᾷ ὑποθέσει τόκους λαβεῖν· ἵνα μὴ νόμον φυλάττομεν οἰόμενοι, νόμον παραβαίνομεν· ἀλλὰ καὶ εἴ τις ὁσονδήποτε λάβῃ, εἰς τὸ χρέος λογισθῆσεται. (=17.65).

Κεφ. ΣΔΑ'. [10]—Ἐὰν υἱὸς ἔχῃ πατέρα καὶ χωρὶς τὴν βουλήν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἐπάρῃ γυναῖκα, νὰ μὴ δὲν ἔχῃ ἀπὸ τὰ καλὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τίποτες, μόνον νὰ εἶναι ἀπόκληρος καὶ ἂν ἀποθάνῃ καὶ ἀφήσῃ παιδιά, τὰ παιδιά ζητοῦν κληρονομίαν ἀπὸ τὸν πάππον τους καὶ ἐπέρουν, οὐχὶ καὶ ἡ μητέρα τους. (=παράτιτλα Ζ' 11).

Κεφ. ΣΔΒ'. [6]—Ἐὰν ἔχουν πολλοὶ ἀδελφοὶ ἢ ὀλίγοι πράγματα πατρικὰ ἢ μητρικὰ νὰ ἡμιγράσουν καὶ δὲν ἔσωσαν ὅτι νὰ τὰ χωρίσουν, νὰ ἐπάρῃ καθ' ἑνας τὸ μερικόν του καὶ θέλει τινὰς ἐξ αὐτοῦς ὅτι νὰ κάμῃ δια-

θήκη, δὲν ἐμποδίζεται διὰ τοῦτο· δίδει μόνον εἰς τὸ μερικὸν αὐτοῦ ὅπου νὰ τοῦ τύχη εἰς αὐτὸ κάμνει οὐχὶ καὶ εἰς τῶν ἀδελφῶν. (=22.19).

[7]—Ἐὰν τύχη γυναῖκα ἐγκαστρωμένη ὅπου νὰ λούεται εἰς λοετρὸν καὶ ἀποθνήσκει ἐκεῖ μέσα καὶ κάμει ἄγραφον διαθήκην ἔμπροσθεν εἰς ἐννέα γυναῖκας, στέργεται. (=;).

[8]—Ἐὰν ἔναι τινὰς εἰς τόπον καὶ κάμη διαθήκη καὶ εὗρεθοῦν ἕως τρεῖς μάρτυρες, νὰ ἔχη τὸ βέβαιον. (22.30).

[9]—Ὁ γραφεὺς τῆς διαθήκης, καλῶς ἐν αὐτῇ μαρτυρεῖ. (=22.7).

[10]—Ἐὰν τινὰς οὖν κάμη διαθήκη καὶ ἀφήσῃ μερικά πράγματα ὅπου ἤθελε νὰ γράψῃ εἰς αὐτὴν ἢ ἄλλην ὑπόθεσιν, καὶ ἕστερον ἐνθυμηθῇ καὶ ἄλλα τινά, τότε γράφει ἄλλον χαρτὶ καὶ διαλαμβάνει ἐκεῖνα ὅπου ἀφήκε καὶ δὲν ἔγραψεν εἰς τὴν διαθήκην· καὶ λέγεται τοῦτο κωδικέλλος. (=29.1).

[11]—Διαφέρει δὲ διαθήκη κωδικέλλου, ὅτι ἐν μὲν τῇ διαθήκῃ καὶ κληρονόμον καὶ ἀποκληρονόμον ἔξεστι γράφειν· καὶ λεγάτα καὶ ἐλευθερίας· καὶ ἔνστατον καὶ ὑποκατάστατον· ἐν δὲ τῷ κωδικέλλῳ οὐδὲν τούτων. (=29.1).

[12]—Ἐνστασις ἐστὶν ἡ πρώτη θέσις τῆς κληρονομίας· τοὔτεστιν ὁ πρῶτος βαθμὸς τῶν κληρονόμων. (=29.2).

[13]—Ὑποκατάστασις ἐστὶν ἡ ἐξ ἀνυχίας τοῦ πρώτου κληρονόμου, ἐφ’ ἐτέρου τῆς κληρονομίας μετὰθεσις οἷον εἴ τις εἴποι, ἔστω μὲν ὁ δεῖνα κληρονόμος· εἰ δὲ μή, ἔστω μὲν ὁ δεῖνα. (=29.3).

[14]—Ἐν κωδικέλλῳ φειδικόμεσον γράφεται καὶ λεγατάριον. (=29.4).

[15]—Συνίσται δὲ ὁ κωδικέλλος διὰ πέντε μαρτύρων. (29.14).

Κεφ. ΣΛΓ’. [1]—Οἱ ὑπεξούσιοι διατίθενται εἰς τὰ πεκούλια αὐτῶν· καὶ πεκούλια λέγονται ἐκεῖνα ὅπου κάμει τινὰς ἀπὸ τὸν κόπον του· ἥγουν ἀπὸ ταξιδι· ἢ ἀπὸ τέχνης· ἢ ἀπὸ ρόγα· ἢ ἀπὸ στρατείας· ἀμὴ ἂν τύχη καὶ δόσουν οἱ γονεῖς πρὸς τὸ παιδί τίποτε πρᾶγμα ὅταν ταξιδεύει ἢ νὰ κάμουν ἔξοδα νὰ τὸν ἐβάλλουν εἰς τιμὴν ὅπου νὰ ἔχη κέρδος, εἰς αὐτὰ αὐτὸς δὲν δύναται νὰ κάμη διαθήκην· μόνον νὰ ἱκανώσῃ πρὸς αὐτούς. Εἰ δὲ εἰς ἐκεῖνα ὅπου ἐκέρδισεν αὐτὸς μετὰ ἰδίου κόπου καὶ κινδύνου ἔχει ἐξουσίαν ἐφ’ αὐτὰ νὰ διατεθῇ. (=23.1-2).

[4]—Ἐὰν μέρος τοῦ πράγματος λεγατευθῇ χρεωστῇ ὁ κληρονόμος, ἢ τὸ μέρος τοῦ πράγματος νὰ δώσῃ, ἢ τὴν τιμὴν αὐτοῦ· τὰ δὲ πράγματα ὅπου δὲν ἔναι χωρισμένα πάντοτε τὸ τίμημα δίδεται εἰς τὸν ἀξίζον. (=35.31).

Κεφ. ΣΛΘ’. [1]—Ὁ ὄρκος δύναμιν ἀποφάσεως ἔχει· καὶ ὅποιος στέρξει τὸν ἀντίδικον αὐτοῦ νὰ κάμη ὄρκον, αὐτὸν βάλλει κριτὴν καὶ δὲν δύναται πλέον νὰ ἀντιλέγῃ πρὸς ἐκεῖνον, ἐπειδὴ ἔστεργε καὶ ἔκαμεν ὄρκον. (=27.252).

[2]—Ἐὰν ἐκεῖνος ὅπου ἔχει νὰ κάμη μὲ τινά· ἢ αὐτὸς ἢ ὁ κριτὴς δώσῃ αὐτοῦ νὰ κάμη ὄρκον· ἐκεῖ ἐν τῷ ἅμα κόπτει τὴν κρίσιν, ὥσάν κάμη τὸν ὄρκον. (=27.254).

[3]—Ὅποιος κάμη ὄρκον, ἢ ἀπὸ τὴν ζήτησιν τοῦ μέρους ὅπου ἔχει νὰ

κάμη, ἥ παρὰ τῆς κρίσεως, καὶ ἐπιδορκήσῃ, καὶ μετὰ ταῦτα φανῇ ὅτι ψευδῶς τὸν δοκὸν ἔκαμε, νὰ κόπτουν τὴν γλῶτταν αὐτοῦ· ὁμοίως καὶ τῶν μαρτύρων ὁποῦ νὰ ὠμόσουν ψεύματα. (=39,146).

[7]—“Ἄλλοι δὲ νόμοι λέγουν ὅτι νὰ κόπτουν τὴν χεῖρα ἐκείνου ὁποῦ νὰ ὠμόσῃ ψεύματα. (=;).

Κεφ. ΣΜΓ'. [1]—“Ὅποιος ἀγωγιάσει ἄλογον νὰ τοῦ βάλλῃ φόρτωμα ἢ εἶναι καὶ τὸ παραφορτώσῃ περισσότερον ἀπὸ τὸ διατεταγμένον, καὶ ἔλθῃ βλάβῃ εἰς αὐτὸ ἀποκρίνεται τὴν βλάβην. (18.12).